

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 487 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Šio įstatymo projekto rengimą paskatino būtinybė sustiprinti valstybės taikomas sankcijas už atlygintinį naudojimąsi prostitucijos paslaugomis. Galiojantis administracinės atsakomybės modelis, numatantis nedideles baudas prostitucijos pirkėjui, neatlieka pakankamos prevencinės ir atgrasomosios funkcijos, nes nesudaro realaus ekonominio barjero prostitucijos paklausai, neformuoja aiškos visuomenės netolerancijos seksualinio išnaudojimo reiškiniui ir neužtikrina veiksmingos kovos su prostitucijos rinka.

Europos valstybių praktika rodo, kad efektyviausias būdas mažinti prostitucijos mastą yra kryptingas poveikis paklausai. Švedijos, Norvegijos, Islandijos ir Prancūzijos taikomi modeliai grindžiami principu, kad seksualinių paslaugų pirkimas nėra neutralus veiksmas – tai veiksmas, palaikantis išnaudojimo, smurto ir prekybos žmonėmis struktūras. Atitinkamai šiose valstybėse prioritetas teikiamas ne paslaugas teikiantiems asmenims bausti, o paklausą formuojančių asmenų atsakomybei griežtinti.

Lietuvoje prostitucijos paklausa išlieka stabili, o socialinis pažeidžiamumas pastaraisiais metais didėja dėl karo Ukrainoje sukeltų migracijos srautų, augančių pragyvenimo kaštų ir socialinės atskirties. Tai sudaro palankias sąlygas prostitucijos tinklų plėtrai ir pažeidžiamų asmenų įtraukimui į išnaudojimo aplinką. Prostitucijos rinkoje vis dažniau atsiduria nepilnamečiai, pabėgėliai, priklausomybių turintys asmenys, socialinės rizikos šeimų nariai ir kitos pažeidžiamos grupės.

Atlygintinis naudojimas prostitucijos paslaugomis didina lytiškai plintančių infekcijų, įskaitant žmogaus papilomos virusą (ŽPV), plitimo riziką visuomenėje, o tai lemia ilgalaikes neigiamas pasekmes visuomenės sveikatai, įskaitant padidėjusią gimdos kaklelio vėžio riziką.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 487 straipsnyje nustatyta bauda už atlygintinį naudojimąsi prostitucijos paslaugomis (nuo 90 iki 140 eurų, pakartotinai – iki 300 eurų) yra akivaizdžiai neproporcingai maža, todėl neužtikrina realios prevencinės funkcijos ir nesudaro ekonominio pagrindo veiksmingai administracinių nusižengimų kontrolei.

Šiame kontekste valstybės pareiga – taikyti tokias teises priemones, kurios realiai mažintų prostitucijos paklausą ir kurtų aiškų signalą visuomenei, kad seksualinių paslaugų pirkimas nėra toleruotinas elgesys.

Įvertinus ankstesnių diskusijų dėl prostitucijos dekriminalizavimo socialinį ir politinį kontekstą, taip pat viešojoje erdvėje pastaruoju metu paskelbtą informaciją apie vadinamuosius Epsteino failus, atskleidusią sistemines seksualinio išnaudojimo toleravimo rizikas, kai paklausa susikerta su ekonomine ir institucinėmis galios struktūromis, siūlomu projektu pasirenkamas paklausos mažinimu grindžiamas reguliavimo modelis. Siūlomas baudų dydis parinktas taip, kad sudarytų realų ekonominį barjerą prostitucijos paklausai; nebūtų suvokiamas kaip simbolinė ar formali sankcija; atspindėtų veikos pavojingumą visuomenei.

Projektu siekiama ne bausti pažeidžiamus asmenis, atsidūrusius prostitucijoje, bet nukreipti valstybės poveikį į tuos, kurie savo veiksmais palaiko ir finansuoja seksualinio išnaudojimo rinką.

Projektas grindžiamas principu, kad veiksminga prostitucijos prevencija prasideda ne nuo baudimo tų, kurie yra pažeidžiami, o nuo realios atsakomybės taikymo tiems, kurie kuria paklausą ir palaiko išnaudojimo sistemą.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai?

Šiuo metu Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 487 straipsnyje nustatyta administracinė atsakomybė tiek asmenims, kurie verčiasi prostitucija, tiek asmenims, kurie atlygintinai naudojami prostitucijos paslaugomis. Už šias veikas numatyta bauda nuo devyniasdešimt iki vieno šimto keturiasdešimt eurų, o pakartotinio nusižengimo atveju – nuo vieno šimto keturiasdešimt iki trijų šimtų eurų.

Toks teisinis reguliavimas faktiškai neatskiria prostitucijoje atsidūrusių pažeidžiamų asmenų nuo prostitucijos pirkėjų, nors jų teisinė ir socialinė padėtis yra iš esmės skirtinga. Prostitucijoje dalyvaujantys asmenys dažnai yra socialiai pažeidžiami, patyrę smurtą, ekonominį spaudimą, priklausomybes ar kitus struktūrinius veiksnius, tuo tarpu prostitucijos pirkėjai veikia kaip paklausos formuotojai ir finansuoja išnaudojimo struktūras.

Galiojantis baudų dydis prostitucijos pirkėjui neatlieka realios prevencinės ir atgrasančios funkcijos. Tokia bauda gali būti laikoma tik simboline sankcija arba neišvengiama veiklos rizika, o ne kaip reali teisinė atsakomybė. Tai sudaro prielaidas prostitucijos paklausai išlikti stabiliai, o išnaudojimo rinkai – funkcionuoti ir plėstis.

Be to, galiojantis reguliavimas nesudaro aiškaus vertybinio signalo visuomenei, kad seksualinių paslaugų pirkimas yra socialiai žalingas ir netoleruotinas elgesys.

Todėl galiojantis teisinis reguliavimas laikytinas nepakankamai veiksmingu siekiant mažinti prostitucijos paklausą, kovoti su prekyba žmonėmis ir seksualiniu išnaudojimu bei užtikrinti pažeidžiamų asmenų apsaugą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama?

Įstatymo projektu siūloma iš esmės pakeisti galiojantį atsakomybės modelį atlygintinai naudojantis prostitucijos paslaugomis, nustatant ženkliai didesnes administracines baudas prostitucijos pirkėjams ir taip sukuriant realų ekonominį ir teisinį barjerą prostitucijos paklausai.

Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad atlygintinis naudojimasis prostitucijos paslaugomis užtrauktų baudą nuo vieno tūkstančio iki vieno tūkstančio šešių šimtų eurų, o pakartotinis nusižengimas – nuo vieno tūkstančio šešių šimtų iki trijų tūkstančių penkių šimtų eurų.

Siūlomos sankcijos dydis parinktas taip, kad prostitucijos pirkimas nebūtų suvokiamas kaip „priimtina rizika“ ar neišvengiama išlaidų dalis, bet taptų realiai atgrasančiu veiksmu.

Įstatymo projektu siekiama, kad prostitucijos pirkėjas būtų priverstas įvertinti ne tik moralines, bet ir realias finansines pasekmes, kurios būtų akivaizdžiai didesnės nei bet kokia galimai gaunama nauda.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Siūlomas teisinis reguliavimas turės teigiamą poveikį žmogaus teisėms, viešajai tvarkai ir nusikalstamumo prevencijai.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimtas įstatymas prisidės prie prostitucijos paklausos mažinimo, silpnins organizuoto seksualinio išnaudojimo struktūras.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymo projekto priėmimas poveikio verslo sąlygoms bei jo plėtrai tikrai neturės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Įstatymo įgyvendinimui papildomų teisės aktų priimti nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos ir kitų norminių teisės aktų rengimo reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projektas pilnai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis bei Europos Sąjungos teisės aktams.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti.

Jeigu įstatymui įgyvendinti prireiktų įgyvendinamųjų teisės aktų, juos pagal savo kompetenciją priimtų Vyriausybė ar jos įgalios institucijos iki įstatymo įsigaliojimo dienos.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymo įgyvendinimui papildomų valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšų nereikės. Siūlomas teisinis reguliavimas gali turėti teigiamą poveikį valstybės biudžeto pajamoms, o gautos lėšos galėtų sudaryti papildomas finansines prielaidas stiprinti teisėsaugos ir nevyriausybinių organizacijų veiklą, skirtą prekybos žmonėmis ir seksualinio išnaudojimo prevencijai.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Nėra.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Prostitucija, Seksualinis išnaudojimas, Atsakomybė.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.

Teikia:
Seimo nariai